

En genel anlamda, zihnin özünü, doğasını, varoluşunu, kapsamını ve içeriğini araştıran; zihnin dünyayla ilişkisinin nasıl kurulduğunu, zihnin kendi dışındaki nesnelerle ilişkiye nasıl geçtiğini temellendiren;

-”anımsama”, “anlama”, “acı çekme” gibi zihinle bir biçimde ilişkisi olan birtakım yaşantıları ya da zihin durumlarını inceleyen;

-zihin durumlarının ya da bilinç yaşantılarının birbirleriyle olan ilişkilerini olduğu denli, zihinler arasındaki ilişkileri ya da zihnin başka zihinler ile olan ilişkisini de çözümleyen;

-zihin ile beden arasındaki ilişkiyi kimileyin zihin-beden ayrımını olurlayarak, kimileyin de zihin-beden ayrımını olumsuzlayarak temellendiren;

-kişinin kendi zihnine ya da bir başkasının zihnine ilişkin bilgisinin sınırlarını ve koşullarını soruşturan;

-”iç dünya/dış dünya” ya da “zihin/zihin dışı” gibi birtakım temel ayrımların dayanaklarını ve felsefi bakımdan geçerliliklerini sorgulayan;

-”amaçlı eylem”, “yönelmişlik”, “özel deneyim” gibi doğrudan zihnin işleyişini belirlediği düşünülen temel görüngülerin anlamlarını çözümleyen;

-zihin ile zihinsel etkinliğin insan varoluşundaki yerini bütün yönleriyle dizgeli bir biçimde ele alan felsefe dalı.

Zihin felsefesi deyişiyle dile getirilen araştırma alanı, genellikle İngilizce konuşulan ülkelerin çözümleyici felsefe geleneğinde belli bir sorun kümesine yoğunlaşmış araştırma alanını niteler. Buna karşı Alman felsefe geleneğinde aynı sorun kümesini ele alan araştırma alanı için “Felsefeci Ruhbilim” anlamına gelen Philosophische Psychologie deyişi kullanılmaktadır.. Kimileyin bu adlandırma farklılığı, İngilizcedeki “zihin” anlamına gelen mind sözcüğünü öteki Avrupa dillerinde tam karşılayan bir sözcüğün olmayışıyla açıklanmaktadır. Bununla birlikte alanın adlandırılmasında baş gösteren bu deyiş farklılığının çok daha derin içerimleri bulunduğu, her iki deyişin de kendi yaklaşımlarından ileri gelen birtakım özel sayıltılarca belirlenmiş olduğu üstünden atlanamayacak bir gerçektir.

Zihin felsefesi özerk bir felsefe alanı olarak, insan davranışları ile zihinsel olayları çoğunlukla deneysel bilimlerin yöntemlerini kullanarak açıklamaya çalışan ruhbilimden özellikle ayrı tutulmalıdır. Ruhbilim duyu organlarınca gözlemlenebildiği kadarıyla zihinsel olayları açıklamaya çalışırken, zihin felsefesi daha çok deneyde kendini açığa vurmayan konulan kavramsal çözümleme yoluyla temellendirme uğraşı içindedir.

Bu anlamda bir ruhbilimci algı sorunu bağlamında algı bozukluklarını, algı yanılgılarını, değişik algı türlerini anlamaya yönelik araştırma yaparken, zihin felsefecisi “Algı nedir?”, “Algının kaynağı var mıdır, varsa nedir?”, “Algı nasıl olanaklıdır?” gibi soruların ışığı altında algının özünü kavramayı amaçlayan felsefi çözümlemelerle araştırmasını yürütür. Bu nedenle zihin felsefecisi ruhbilimcinin yaptığı gibi gözle görülebilir durum ve olaylar üzerine “örnek olay çalışmaları” yapmakla yetinmez. Ruhbilimcinin baştan sorgulamak- sızın benimsediği

bütün kavramlar da dahil eldeki bütün verileri tek tek eleştirel bir gözle felsefe süzgecinden geçirir.

Zihin felsefesinin tarihine kabaca bakıldığında, çok uzun bir süre boyunca filozofların zihin felsefesinin en temel sorularına zihin ile beden ayrımı doğrultusunda temellendirilmiş “ikici” bir soruşturma çerçevesi içinde kalarak yanıt aradıkları görülmektedir. “Zihinsel” olanın öze “fiziksel” olandan ayrı olduğunun evetlenmesi anlamına gelen bu ayrım, zihin bütün işleyişi ve içeriğiyle birlikte ancak zihin ile beden arasındaki nedensel ilişkilerin doyurucu bir biçimde çözümlenmesiyle kavranabileceği düşüncesi üstüne bina edilmiştir. Bu anlamda zihin ile beden arasında yapılan bu ayrımın mimarı Descartes ‘ın zihin felsefesinin özerk bir dal olarak kurulmasında son derece önemli bir payı vardır. Zihin felsefesinin Descartes ile birlikte modern felsefe döneminde ortaya çıkan bir felsefe dalı olması gerçeği göz önünde bulundurulacak olursa, zihin felsefesinin ana sorunlarının hemen tamamının daha önceleri, varlık bilgisi, bilgi kuramı gibi geleneksel felsefe dalları alanında soruşturuldukları söylenebilir.

Bunun yanında modern felsefeyle birlikte felsefenin söz dağarına geçmişte taşıdıklarının çok ötesinde bir önemle giren “ben”, “zihin ile beden ikiliği”, “bilinç” gibi bir- takım kavramlar üstüne yapılan tartışmalar zihin felsefesinin gelişiminde son derece etkili olmuşlardır.

Günümüzde “zihinsel” nitelemesiyle tanımlanan acı, kaygı, neşe gibi duygular, sevgi ile nefret gibi duygusal yaşantılar, duyu organlarımız yoluyla edindiğimiz bütün algılar, en soyutundan bütün düşünceler zihin felsefesinin temel araştırma konuları olarak görülmektedir. Descartes ‘a göre, bu uzun listede yer alan bütün bu konuların “zihinsel” niteleciyle tanımlanabilmelerini olanaktı kılan ortak özellik, hepsinin de birinci tekil kişinin yaşantısına verili ya da sunulu olmalarıdır. Buna göre, bir düşünen, bir duyardan, bir algılayandan bağımsız ne bir düşünce, ne bir duygu, ne de bir algı. olanaklıdır. Ne var ki Descartes ‘a göre bu temel betimleme kişinin bilincinin dışındaki kendilikler bir ağaç, bir kaya ya da bir masa için geçerli değildir. Dış dünyada var olan varlıklar ile bu varlıkların deneyime ya da yaşantıya sunulmuş biçimleri arasında öze temel bir ayrılık söz konusudur. Descartes ‘ın bu yolla “içsel” ile “dışsal” arasında yaptığı ayrım, “zihinsel” adıyla anılan bir Felsefe kategorisinin doğmasına yol açtığı gibi zihin felsefesinin ilk temellerini de atmıştır.

Özünde Descartesçı temeller üstüne bina edilmiş bulunan zihin felsefesinin ana sorunlarından birini oluşturan zihnin doğası, yine Descartesçı felsefe terimcesinin bir başka önemli terimi zihin-beden ikiliğine geri götürülebilir. Zihin-beden sorunu sorun olmakta lığını büyük ölçüde Descartes’ın iç ile dış arasında kurduğu fizik ikiliğe borçludur. Zihin ile bedenin özünde birbirinden iki ayrı töz olduğunu ileri süren bu ikilikçi yaklaşım, aradan geçen üç yüz yılla birlikte kendisine pek bir yandaş bulamamış ve felsefi değerinden çok şey yitirmiştir. Nitekim Malebranche ile Berkeley tarafından savunulan “özel idealizm” anlayışında maddenin varlığının toptan reddediliyor olması, ikiliğin bir yanını oluşturan bedenin de temellendirilemez olduğu anlamına geliyordu.

XX. yüzyılda ağırlıklarını iyiden iyiye duyumsatan “dilci”, “görüngübilimsel”, “post-yapısalcı” düşüncelerin etkisiyle pek çok kavramsal ayrım gibi zihin ile beden arasında yapılan geleneksel ayrım da geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Söz konusu ayrımın savunulur bir yanı olmaması bir yana, gerek kavrayışımızın işleyişini gerekse de yaşam akışımızı bozan son derece

büyük yanlışlara olanak tanıdığıının felsefecilerce olurlanması, zihin felsefesinin yerleşik soruşturma çerçevesinin hepten başkalaşması gibi çok önemli bir sonuç doğurmuştur.

